

دهه کرامت؛ فرصتی برای بازخوانی شاخصه‌های کرامت

حجت الاسلام والمسلمین قزوینی

اهل بیت^(ع) اهل کرامت بوده‌اند. بانام هر یک از آنان، کرامت به ذهن و یاد انسان می‌آید. کرامت به معنای ارجمندی، بخشندگی، بزرگواری، بزرگی ورزیدن، سخاوت، شرافت و نیک‌سیرتی است. امام هادی^(ع) در زیارت جامعه کبیره، دوبار واژه کرم را برای اهل بیت^(ع) به کار برده‌اند. آن حضرت در فرز نخست این زیارت فرموده‌اند: «السلام علیکم یا اهل بیت النبوه... و اصول الکرم؛ درود بر شما ای اصول کرم!». اصول، جمع اصل است و اصل به معنای ریشه، بن، شالوده، پایه، اساس و بنیان، بنابراین امامان^(ع) اساس و ریشه همه بزرگواری‌ها و شرافت‌ها هستند و همه نشانه‌های کرامت را دارند. آن حضرت در فرز دیگر زیارت جامعه کبیره که برای هر یک از چهارده معصوم^(ع) می‌توان خواند، فرموده‌اند: «و سبجتکم کرم، و خصلت و سرشت و منش شما کرامت است» (الوافی، ج ۱۴، ص ۱۴۳). اهل بیت^(ع) خود در عمل همه شاخصه‌های کرامت را دارا بودند و نشانه‌های کرامت را به جهانیان آموزش داده‌اند. مکارم و فضیلت‌های اخلاقی زیادی در معارف اهل بیت^(ع) برای تعریف و توصیف کرم ذکر شده است.

امام صادق^(ع) درباره نشانه‌های کرم فرموده‌اند: «ثلاثة تدل علی کرم المرء: حسن الخلق و کلمة العیظ و عطف الطرف؛ سه چیز نشانه بزرگواری و کرامت انسان است: خوش‌خویی و فرو بردن خشم و فرو هشتن چشم از آلودگی‌ها و حرام‌ها، تحف العقول عن آل الرسول^(ص)، ص ۳۰۹. امام صادق^(ع) در این حدیث، سه شاخصه کرم را به جهانیان اعلام کرده‌اند و هر که جامع این صفات ارزشمند باشد، صاحب کرم است. این سه فضیلت اخلاقی، دلالت بر کرامت انسان می‌کند و کرامت را نشان می‌دهد.

حسن خلق: یکی از آن ویژگی‌هایی که در عالی‌ترین سطح در پیامبر خدا^(ص) و امامان^(ع) وجود داشته است. حسن خلق است. برخورد زیبا و گفتار و رفتار نیک و دوری از بداخلاقی و تند خویی. نشانه کرم انسان است. انسان می‌تواند در خانواده و جامعه، خوش اخلاق باشد یا بداخلاق. انسان‌های دارای کرم به خوش اخلاقی عادت دارند و به حسن خلق شناخته می‌شوند.

کظم غیظ: فرو هشتن چشم از آلودگی‌ها و چشم‌پوشی از حرام‌های الهی، ویژگی اهل کرم است. غیظ به معنای خشم شدید است. در خانواده و جامعه، ممکن است افرادی رفتار ناهنجار داشته باشند و سخن زشت به زبان جاری کنند که انسان را عصبانی کند. ولی اهل کرم از اظهار خشم خودداری می‌کنند و آن را در درون خود نگه می‌دارند و آشکار نمی‌سازند و به آن ترتیب اثر نمی‌دهند. کظم غیظ یک امتیاز بزرگ برای اهل کرم است. در هنگام خشم، انسان‌های خشمگین دست به اقدامات خشنوت‌بار می‌زنند که پس از آرام شدن از آن پشیمان می‌شوند. در حالی که اهل کرم از رفتن و گفتار خشنوت‌آمیز به دور هستند.

عطف الطرف: باید از کارهای حرام رهایی یافت. عمل حرام و نگاه حرام و اقدامات حرام در کارهای اهل کرم وجود ندارد. اهل کرم از آلودگی‌ها و محرّمات پاک هستند. فرو هشتن چشم از معصیت و گناه، امتیاز سوم اهل کرم است. دهه کرامت، یادآور اصول کرم یعنی اهل بیت^(ع) است و فرصتی برای بازخوانی رفتار و گفتار امامان^(ع) و پیروی از آنان، امام رضا^(ع) و حضرت فاطمه معصومه^(ص)، دختر امام موسی بن جعفر^(ع) و خواهر امام رضا^(ع) و همچنین احمد بن موسی الکاظم، شاه چراغ، برادر امام رضا^(ع)، از خاندان کرم بوده‌اند. امامان و امام زادگان، تربیت شده مدرسه امامان، الگوهایی عالی برای بشردن و پیروی از آنان، ما را به نجات و سعادت می‌رساند.

هجرت خورشید

مروری کوتاه بر سفر طولانی امام رضا^(ع) از مدینه به مرو

نیلوفر نویدی^(۱) در میان زمین‌ها و خاک‌هایی که در این عالم وجود دارد، بعضی خوبسخت‌تر از بعضی دیگرند. بعضی خاک‌ها روزی بهتری در این دنیا داشتند و آدم‌هایی روی آن‌ها پا گذاشتند که تا بد عطر حضورشان با ذره‌ذره آن خاک عجبین شده است. خراسان، دیار خاک‌های خوبسخت است؛ زیرا یکی از بزرگ‌زیدگان الهی به ستمش آمده و اتفاقات مهمی را در جای جایش ثبت کرده است.

● **چشمه گهلان:** امام رضا^(ع) در محله قزوینی نیشابور ساکن شدند. در این منطقه، حمامی کرم آب وجود داشته است. حضرت به فردی دستور می‌دهند بیرون و از آنجا آب بیاورد. در آن لحظه، آب چشمه حمام فراوان می‌شود. در این هنگام، امام از دروازه شهر خارج می‌شوند و در زیر زمین حوضی می‌سازند که به اندازه چند پله پایین می‌رود و آب آن چشمه در حوض می‌ریزد. حضرت داخل حوض می‌روند و سپس از آن خارج می‌شوند و کنارش نماز می‌خوانند. مردم پس از این ماجرا، آب این چشمه را متبرک می‌دانند. این چشمه که به چشمه گهلان معروف است، تا به امروز باقی و پایرجاست.

● **حدیث سلسله الذهب:** مهم‌ترین اتفاقی که در منزلگاه نیشابور رخ داد، بیان حدیث سلسله الذهب از زبان امام رضا^(ع) بود. این روایت را ابویصطی هروی تعریف کرد و در تاریخ ماندگار شد. امام رضا^(ع) حدود ۲۴ روز در نیشابور ماندند. هنگامی که ایشان عزم ترک این شهر را کردند، محدثان نیشابور دهانه شتر حضرت را گرفتند و از ایشان خواستند حدیثی را به آن‌ها بیاورند. امام در اینجا روایت کرد که در حدیث را بیان فرمودند. امام رضا^(ع) پس از بیان این حدیث، در روز جمعه یکم جمادی الثانی (۹ دی) نیشابور را به سمت توس ترک کردند.

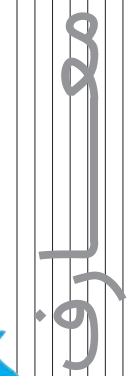
● **توس:** خورشید هر جا که باشد، نور و روشنائی‌اش را به همه هدیه می‌دهد. فرقی نمی‌کند که ولی خدا در کدام سرزمین و دیار باشد. او امام است و مهرش بر همه جاری، نگاهش، فریادرس همه دردهاست. امام رضا^(ع) به ایران آمد و با هر قدمی که در این خاک برداشت، بذل عشق را در هر شهر روستا و آبادی‌اش پاشید. عشقی که نسل به نسل در قلب‌های مردم ایران خریخته است و تا ابد نیز ادامه دارد. نام امام، دل‌ها را نرم و اشک را بر دیدگان همه جاری می‌کند. او ایران را سبز کرد و توس را گلستان. در آن زمان، فاصله بین توس و نیشابور، ۱۰ فرسخ بوده است و امام رضا^(ع) در روز یکم جمادی الثانی (۹ دی)، از شهر نیشابور راه می‌افتند و دو روز بعد به توس می‌رسند. طابران و نوقان دو آبادی توس بودند و در بعضی روایات نام این منطقه را سناپاد نیز گفته‌اند. امام رضا^(ع) هنگامی که به این شهر رسیدند، به خانه حمید بن قحطبه رفتند. سپس به نزد گنبدی رفتند که قبر هارون در زیر آن بود. خطی روی زمین کشیدند و سپس فرمودند: «اینجا تربیت من است. در آینده‌ای نه چندان دور خداوند این مکان را محل اجتماع شیعیان و دوستان‌شان مقرر خواهد داد. به خدا سوگند هیچ زائری مرا زیارت نمی‌کند و بر من سلام نخواهد گفت، مگر اینکه خداوند به واسطه شفاعت ما، امرزش و رحمت خدا را بر او واجب خواهد ساخت.»

● **ده سرخ:** یکی از معجزات دیگر امام رضا^(ع) در این منطقه، درده سرخ اتفاق می‌افتد. ده سرخ بعد از شهر نیشابور، در نیم فرسخی شریف‌آباد و شش فرسخی مشهد واقع شده بود. کاروان امام هنگام نماز ظهر به آنجا رسیدند. امام برای گرفتن وضو و اقامه نماز درخواست آب کردند. همراهان گفتند که آب نداریم. امام با دستشان قسمتی از زمین را کردند و از آنجا آب بیرون آمد. همه وضو گرفتند و نماز خواندند. این چشمه که به دستان مبارک حضرت پیدا شد، تا امروز در این روستا باقی است. ● **کوه سنگی:** هنگامی که حضرت رضا^(ع) از نوقان عبور می‌کردند، برای استراحت به کوهی تکیه کردند. مردم نوقان برای حضرت غذایی آماده کردند. آن‌ها غذا را در ظرف‌های سنگی که از سنگ همان کوه ساخته شده بود، برای ایشان آوردند. حضرت غذا را گرفتند و همان‌جا برای این کوه دعا کردند که خداوند همیشه آن را سالم نگه دارد و از گزند و بلایای طبیعی و مصنوعی به دور باشد. کوه سنگی که امروز در میان شهر مشهد و در پارک کوه سنگی قرار گرفته است، نزدیک رشته‌کوه‌های جنوبی مشهد قرار دارد و به دلیل وجود دو کوه سنگی کنار هم، به این نام مشهور است. سنگ‌های این کوه بسیار نرم است و به راحتی تراشیده می‌شود. از مزایای دیگر این سنگ نیز می‌توان به مقاومت زیادش در برابر آتش اشاره کرد؛ به همین دلیل سنگ این کوه برای ساخت دیگ‌های سنگی، بسیار مناسب است.

شهریار

۱۴

دژ توحید و امامت در کلام حضرت رضا^(ع)

آمنه مستقیم! شهرت امام رضا^(ع) به عالم آل محمد^(ص) و امامداری تشیع به مجاهدت‌های علمی، فرهنگی و سیاسی ایشان صرفاً به هجرت حضرت به ایران مربوط نمی‌شود. بلکه سیره عملی و نظری و احادیث ایشان هم باین متفاوت از تبیین‌گری در اهمیت امامت گشوده است که برای همه تاریخ حکم چراغ راه را دارد و مانع از کم شدن در بازارهای جعلی می‌شود؛ مثل حدیث معروف «سلسله الذهب» که یادمان داد شرط توحید فقط امامت است. در آستانه ولادت حضرت و در گفت‌وگو با حجت الاسلام والمسلمین ابراهیم بهاری، کارشناس مذهبی، محتوای غنی و عمیق این حدیث و رهاورد آن برای تشیع را بررسی کرده‌ایم.

توحید، قلعه امن

پس از آنکه صحبت امام رضا^(ع) به پایان رسید (البته برخی می‌گویند حین خطبه بوده است) و محفل به راه افتاد، ایشان پرده را کنار زدند و خطاب به مردم فرمودند: «از پدرم شنیدم و ایشان از پدرشان و...» سند حدیث را ادامه دادند تا به پیامبر^(ص) رسیدند و فرمودند: «رسول خدا^(ص) این حدیث را از خدا نقل کرده است که کلمه لاله‌الا... دژ مستحکم من است و هر که در این قلعه قرار بگیرد، در امنیت و امان خواهد بود» و سپس پرده را انداختند و پس از کمی حرکت، مجدد پرده را بالا زدند و فرمودند: «البته این شرط و شروطی دارد و من از شروط آن هستم.»

نیشابور، توطئه‌ها را خنثی کرد

نیشابور شهری است با جایگاه عظیم علمی، تاجایی که برخی مورخان نوشته‌اند بیش از ۱۰ تا ۱۲ هزار مورخ، محدث و اهل علم و قلم در این شهر سکونت داشته‌اند. زمانی که حضرت رضا^(ع) وارد این شهر شدند، برای مردمی که به استقبالشان آمده بودند، سخنرانی کردند و در خطبه‌ای که خواندند، مسائل مهمی را یادآوری کردند.

تلاش برای دور کردن امام از امت

وقتی حضرت علی بن موسی الرضا^(ع) به سمت ایران حرکت کردند، برپایه سیاست‌های مأمون عباسی، همه تلاش کارگزاران حکومت و همراهان کاروان این بود حضرت از مواضعی عبور کنند که کم جمعیت باشد و مواجه‌ای میان امام و مردم رخ ندهد، درحالی‌که اصل بر آن بود که حضرت ثامن الحجج^(ع) از شهرهای بزرگ و با جمعیت عبور کنند و مردم از محضر ایشان بهره بگیرند. اما مسیری که حضرت پیمودند، بیشتر حاشیه شهرها و نقاط دورافتاده بود تا اینکه کاروان امام به نیشابور رسید.

بدون امامت، توحید هم به کارتان نمی‌آید

بهرت، مسیر هدایت با سلسله امامت است که طی می‌شود و این دژ مستحکم توحید به واسطه اهل بیت^(ع) قدرت و استحکام می‌یابد. اگر این شرایط یعنی وجود مبارک چهارده معصوم^(ع) نباشد، آن دژ مستحکم هم باقی نمی‌ماند. به معنای واقعی کلمه، امامت تکمیل‌کننده و آگاهی‌دهنده توحید و عدل و نبوت و معاد است. قوه اجرایی کامل جریان توحید در جامعه، محوریت امامت ائمه اثنی عشری است؛ به همین دلیل هم آن‌ها که امام رضا^(ع) را قبول دارند، شیعه اثنی عشری محسوب می‌شوند.

برخی منابع اهل سنت نیز نقل شده است. امام رضا^(ع) باین بیان این حدیث در صد بودند به همه تاریخ بگویند جریان امامت، هرگز و ابدا از نبوت و توحید جدا نیست و امامت، استمرار نبوت است و اگر نبوت باقی مانده است، به خاطر این امامت است و بدون امامت، توحید و نبوت هم دچار تزلزل می‌شود. این مانند روایتی است که امام صادق^(ع) فرمودند: «اگر صلح امام حسن^(ع) و شهادت سیدالشهدا^(ع) نبود، هیچ اثری از نبوت و به تبع آن از توحید روی زمین باقی نمی‌ماند، به عبارت دیگر امامت، توحید هم به کارتان نمی‌آید»

در این حدیث که حضرت بیان کرده‌اند، انوار تابان ائمه معصوم^(ع) را به نمایش می‌گذارند که بدانید وجود مبارک پروردگار اراده کرده است ما اهل بیت^(ع) در این عالم از چنین امتیازی برخوردار باشیم که حتی اگر فردی در مسیر توحید حرکت کند اما ولایت ما را نداشته باشد، آن توحید به کارش نمی‌آید! این حدیث به دلیل آنکه روایان آن، ائمه^(ع) هستند، به سلسله الذهب یعنی زنجیره طلایی او دارای پشتوانه روایی قوی^(۱) شهرت یافته است. جالب آنکه منابع حدیثی این روایت، کثیر و معتبر است و حتی در

تأثیر مهدوی سلسله الذهب

مهم آن است که تدبیر امام رضا^(ع) بر حفظ امامت، تأثیری عمیق گذاشته است و آن حضرت با همین تدبیر، ودیعه امامت را به دست امام زمان^(ع) رساندند. اینکه امام زمان^(ع) به ابن الرضا نیز شهرت دارند، برای آن است که حضرت علی بن موسی الرضا^(ع) در امامت اثنی عشری و اعتقاد به مهدویت و جریان غیبت و انتظار فرج، نقشی بنیادین ایفا کرده‌اند.

اینکه در امامت چه ظرفیت‌هایی نهفته است که به عنوان شرط توحید معرفی می‌شود، باید گفت امامت جریان استمرار بخشیدن به رشد و حیات بشری به سمت انسان کامل است؛ به سمت انسانی که خدا وعده او را به ملائکه داد، وقتی ملائکه از خدا پرسیدند، چرا بشر را خلق کردی، خداوند به آن‌ها پاسخ داد: «من گنج پنهان بوم و خواستم در زمین تجلی کنم...» این تجلی رخ نمی‌دهد، مگر آنکه قدرت و دست‌هایی پاک، بشر را در این مسیر حرکت دهد و هدایت کند و این قدرت در وجود مقدس ائمه^(ع) نهفته است.

سلسله الذهب را تبیین کنیم

برای معرفی و تبیین حدیث سلسله الذهب در جامعه باید در عمل و رفتار اقدام کنیم؛ امام صادق^(ع) فرمودند: «هر که علی بن موسی الرضا^(ع) را عارف به حقش زیارت کند، من او را از گرده‌های قیامت عبور می‌دهم». پرسیدند، «عارف به حق یعنی چه؟» حضرت فرمودند: «اینکه بداند او امام است، اطاعتش واجب است و شهید شده؛ یعنی مشمول ظلم قرار گرفته است.»

همچنین از آن حضرت، روایت است که فرمودند، «دین چیزی جز حب و بغض نیست». وقتی از چیستی این حب و بغض پرسیدند، ایشان پاسخ دادند: «حب به ما و بغض درباره دشمن ما، جامعه‌ای که این حب و بغض را سرلوحه قرار دهد، به آن نقطه رهایی می‌رسد و از عنایت الهی برخوردار خواهد شد. امام رضا^(ع) این حقیقت را به زیبایی تمام و در کمال تدبیر بیان کردند و برای تاریخ به میراث گذاشتند.

از کساء، نور به عالم منعکس می‌شود

در جریان خلقت پیامبر^(ص) می‌بینیم که خدا برای هیچ یک از انبیا و اوصیا و فرزندان آن‌ها به این حد جایگاه والا و مورد احترام قائل نبوده است که در خلقت نوری آن‌ها این قدر غوغا کند. از جلوه‌های این غوغاگری، حدیث کساست، زمانی که خمسه طیبه ذیل این کساء جمع می‌شوند و جبرائیل از کیستی آن‌ها می‌پرسد، خدا می‌فرماید: «این‌ها فاطمه و پدرش، فاطمه و همسرش و فاطمه و فرزندانش و سپس می‌فرماید: «اگر خورشید را فرزندش و دریاها را مواج کردم، دلیلی ندارد مگر این پنج نفر.»

زمانی که پیامبر^(ص) کساء را بر سر خود و آن چهار نفر کشیدند، برخی همسران ایشان نیز حضور داشتند و وقتی آن‌ها نیز درخواست کردند که زیر کساء روند، رسول خدا^(ص) فرمودند: «نه، از زیر این کساء قرار می‌گیرد و نورانیت به عالم منعکس شود». و امروز با گذشت ۱۴۰۰ سال از غیبت حضرت حجت^(ع)، هر چه جلوتر می‌رویم، شناخت مردم از اهل بیت^(ع) بیشتر و نورانیت آن‌ها در عالم، گسترده‌تر می‌شود.

حجت الاسلام والمسلمین بهاری، امام رضا^(ع) با بیان حدیث سلسله الذهب در صد بودند به همه تاریخ بگویند جریان امامت، هرگز و ابدا از نبوت و توحید جدا نیست و امامت، استمرار نبوت است و اگر نبوت باقی مانده است، به خاطر این امامت است و بدون امامت، توحید و نبوت هم دچار تزلزل می‌شود.

قدرت‌نمایی شیعه در دفاع از مظلوم

آن جمعیت چندین میلیون به تشیع سلاله فاطمی آمدند با تشیع کم نظیر حاج قاسم سلیمانی به دلیل ارادت خاص آن‌ها به سبک زندگی اهل بیته و حمایت از جریان امامت ولایت بود. این نشان می‌دهد امامت و مسیر اصلی هدایت به قدری اهمیت دارد که روزبه روز در جهان جلوه‌گرتر می‌شود و روزی می‌رسد که عدالت‌گستر عالم با همه ابزار موجود و عنایت خدای عالم، حکومت عدل را در پهنه گیتی بگستراند.

است و باین نورانیت، دنیا را آماده حکومت عدل الهی می‌کند تا امام زمان^(ع) بیاید و دنیا، طعم عدالت واقعی را بچشد. وقتی امام معصومی مثل حضرت رضا^(ع) به کشور ما وارد شدند، باشکوه‌ترین استقبال‌ها از ایشان صورت گرفت. پس از ایشان هم می‌بینیم در طول تاریخ، آن‌ها که از مسیر امامت حمایت کرده‌اند، از چنین پشتوانه مردمی برخوردار شده‌اند. اینکه بعد از گذشت بیش از هزار سال، روزی که امام خمینی^(ع) از دنیا رفتند،

امروز در جریان فلسطین و غزه، نزدیک به ۲ میلیارد مسلمان اهل سنت، مقابل جنایات اسرائیل سکوت کرده‌اند! این شیعه در اقلیت است که با جمعیت حدود ۴۰۰ میلیون نفری خود، تلاش می‌کند مظلومان غزه را از جنگال مرگ نجات دهد. این قدرت شیعه است که علمی و عملی و تحلیلی وارد شده است و حمایت مالی و جانی از مردم غزه می‌کند. این نشان می‌دهد که امامت اهل بیت^(ع) دارای آثار و روافزون در دنیا و قدرت بلامنازع